

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-02-21

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienumr.: SKR 2023/2304

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 21 februari 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Uppsala kommun

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 5 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av SKR, Kommunal, Allmänkommunal verksamhet samt AkademikerAlliansen.

Beslutet expedierat 2024-03-18

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Uppsala kommun

Uppsala kommun har inkommit med två ansökningar om dispens gällande avvikelse från kollektivavtalets arbetstidsregler. En ansökan gäller enbart AB, den andra ansökan gäller AB och Bilaga R till AB.

Ansökan om dispens från AB § 13 mom. 5 avser sammanlagt 18 personer och berör brandinspektörer och brandingenjörer i funktionerna insatsledare och regional insatsledare. En insatsledare utgår från en brandstation i Östhammars kommun, den andra insatsledaren och den regionala insatsledaren utgår från brandstationer i Uppsala kommun.

Ansökan om dispens från AB § 13 mom. 5 och Bilaga R till AB avser räddningstjänst vid fem brandstationer och berör sammanlagt 118 personer enligt följande.

- tre heltidsstationer i centrala Uppsala, ansökan berör 12 styrkeledare, 12 ställföreträdande styrkeledare samt 72 brandmän,
- en (heltids- och deltidstation) i centrala Tierp, ansökan berör fyra styrkeledare, fyra ställföreträdande styrkeledare samt åtta brandmän samt
- en (heltids- och deltidstation) i centrala Östhammar, ansökan berör en styrkeledare, en ställföreträdande styrkeledare samt fyra brandmän.

Därutöver söks dispens för de vikarier som tjänstgör framförallt under sommarsemesterperioden, sammanlagt 17 personer.

Verksamheten

Räddningstjänstverksamheten svarar under räddningsnämnden som är en gemensam nämnd för Tierp, Uppsala och Östhammars kommuner, där Uppsala är värdkommun. Räddningstjänsten verkar i alla tre kommunerna samt har en etablerad samverkan i ett större räddningsledningssystem där åtta räddningstjänstorganisationer har gemensam organisation för larm och ledning av räddningsinsatser.

Ledningsenheterna

Verksamheten har två ledningsenheter med den operativa funktionen insatsledare och en ledningsenhet med den operativa funktionen regional insatsledare. Medarbetarna vid de tre ledningsenheterna har anställningar där utryckningstjänst utgör ungefär hälften av arbetstiden, kombineras med andra uppgifter till exempel tillsyn och annan myndighetsutövning, utbildningsverksamhet eller chefsuppdrag. Respektive funktion bemannas av sex personer efter ett rullande schema för sex veckor. Under tolv sommarveckor används ett särskilt sommarschema och fyra medarbetare i taget bemannar då respektive ledningsenhet.

Räddningstjänst

Verksamheten bedrivs vid tre heltidsstationer, två stationer med både hel- och deltid, tolv deltidstationer samt ett antal räddningsvårn. Vid varje brandstation finns medarbetare med särskild kompetens inom olika områden, till exempel kemikalieolyckor, räddning vid raserade byggnader och vertikal räddning. Dessa specialistkompetenser är viktiga delar i den regionala räddningstjänstsamverkan som räddningstjänsterna i Uppsala, Stockholm och Västmanlands län har.

Verksamheten arbetar aktivt med schemaändringar och det görs dagligen ändringar för att hantera frånvaro och för att möjliggöra för medarbetare att arbeta med olika uppdrag. Många styrkeledare och brandmän deltar i utvecklingsprojekt, deltar i utbildningar, leder utbildningar samt deltar i olika mötesforum. I viktigt uppdrag är att besöka skolor för information om brandskydd och dialog om risker med anlagda bränder.

För att säkerställa rätt kompetens i utryckningsorganisationen sommartid flyttas många arbetspass från vår och höst till sommaren. De flyttade passen läggs då direkt efter ordinarie dagpass. Detta arbetssätt har möjliggjort att all sommaresemester har kunnat läggas ut under juni, juli och augusti.

Som skäl för dispens har Uppsala kommun bland annat anfört följande.

- skälen är i huvudsak desamma i bägge ansökningarna.

Kommunen har hittills kunna nyttja många medarbetare i utbildningsverksamheten och därmed kunnat upprätthållit en hög kvalitet och nyttjat resurserna effektivt. Kommunen anger att utan dispens reduceras förutsättningarna för medarbetarnas möjlighet att delta på möten och utbildningar kraftigt vilket skapar stress och innebär svårigheter med tid för erfarenhetsåterföring och lärande efter räddningsinsatser. Flexibiliteten minskar vilket påverkar verksamhetens förutsättningar att nå uppsatta mål.

Kommunen uppger att det är angeläget att fortsatt kunna planera medarbetarnas uppdrag då de inte ingår i den utryckande styrkan samt kunna nyttja brandmän och styrkeledare för utbildningar, möten och projekt utanför ordinarie schema.

Det är särskilt angeläget med dispens under sommarsemesterperioden för att kunna kombinera arbetstid och jour under 24 timmar, detta för att kunna skapa ett attraktivt och hållbart schema.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R. Hinder för att handlägga ansökningarna gemensamt föreligger inte.

Kommunen har ansökt om en generell dispens för hela den operativa heltidsverksamheten samt funktionerna insatsledare och regional insatsledare i centrala Uppsala, i centrala Tierp och i centrala Östhammar under ett år, för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring under veckans alla dagar.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande.

Kommunen har beskrivit vilka åtgärder som har vidtagits för att kunna förlägga enligt AB och eller Bilaga R. Bland annat använder verksamheten ett nytt schema från den 1 oktober vilket visat sig medföra en del negativa konsekvenser.

I bägge ansökningarna pekas särskilt på svårigheter att planera den lagstadgade semesterledigheten med bibehållen kompetensnivå. Efter inkomna kompletteringar har kommunen redogjort för att övning och utbildning är en stor del av verksamhetens vardag som behövs för att utveckla och behålla den operativa förmågan och på grund av föreskrifter. Specialister och instruktörer deltar i övningar och utbildningar för kunskapsöverföring. Kommunen upplever att det blivit svårare att hitta tid för gemensamma möten för utbildning och erfarenhetsutbyten då arbetspass inte kan läggas i direkt anslutning till varandra.

Nämnden har förståelse för att en omställning tar tid samt noterar omställningsprocessen visat att det finns behov av dispens för att underlätta gemensamma utbildningar/övningar samt att kommunen angett sommarperioden som särskilt problematisk .

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat Uppsala kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden, ovan, beviljar Arbetstidsnämnden dispens under tiden 1 februari 2024 – 30 januari 2025 för att

möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar, för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.